

Riktlinjer för sakkunnigbedömning vid Vetenskapsrådet

Om detta dokument

Vetenskapsrådets styrelse har beslutat om åtta principer för Vetenskapsrådets sakkunnigbedömning. Syftet med principerna är att ge underlag för att säkerställa den vetenskapliga bedömningen utifrån tydliga kvalitetskriterier med kompetenta sakkunniga inom ramen för en sund bedömningskultur och god forskningssed. Detta dokument innehåller riktlinjer för Vetenskapsrådets sakkunnigbedömning. Riktlinjerna baseras på de åtta principerna för Vetenskapsrådets sakkunnigbedömning och ger konkret vägledning för hur principerna för sakkunnigbedömning ska följas. Riktlinjerna gäller sakkunnigbedömning av stöd till forskning.

Riktlinjerna för sakkunnigbedömningen av ansökningar inordnas under de av styrelsen beslutade principerna, samt de av styrelsen beslutade korta ingresserna där principerna förtydligas. Principerna numreras från 1 - 8. Det bör dock noteras att vid tillämpning av en riktlinje kan hänsyn behöva tas till flera principer. I styrelsens beslut om principer framgår tydligt att ”Principerna ska läsas sammantaget. De kan komma i konflikt med varandra och behöver därför vägas emot varandra. Hur principerna vägs mot varandra måste diskuteras i de enskilda fallen. Principernas tillämpning i praktiken behöver vara föremål för en pågående diskussion. Principerna bör därför återkommande aktualiseras i beredningsarbetet.”

Riktlinjerna gäller sakkunnigbedömning av stöd till forskning inom Vetenskapsrådet. Samtidigt som de är generella ges utrymme för variation som är motiverad av exempelvis olikheter mellan utlysningar och/eller forskningsområden, eller variation som är motiverad av att testa nya arbetsätt. Det innebär att olika riktlinjer har delvis olika karaktär. Vissa riktlinjer utgör snarast förtydliganden av lag eller annan tvingande reglering eller följer av styrelsen fastställda krav på bedömningsarbetet. Dessa riktlinjer ska följas och en uppföljning bör ske i de fall avvikelser från sådana riktlinjer ändå noterats. Andra riktlinjer har karaktären av ”följ eller förklara”. Ytterligare en typ av riktlinje föreskriver att ansvarig för respektive utlysning eller område ska utforma instruktioner eller motivera val som görs specifikt för en utlysning eller ett ämnesområde.

De tre typerna av riktlinjerna särskiljs genom användning av terminologi. I det första fallet används *ska* i riktlinjens formulering. I det andra fallet anges *bör*. I det tredje fallet anger riktlinjerna att ansvariga för utlysningen ska utforma instruktioner för eller särskilt motivera aspekter av sakkunnigbedömningen.

Vetenskapsrådets principer för sakkunnigbedömning samt riktlinjer för sakkunnigbedömning av stöd till forskning

1. Sakkunskap i bedömningen

Bedömning av ansökningar ska utföras av sakkunniga med dokumenterad hög vetenskaplig¹ kompetens inom det eller de forskningsområde(n) eller den eller de ämnesdisciplin(er) ansökan avser och den vetenskapliga sakkunnigbedömningen ska utgå från tydliga kvalitetskriterier. Sakkunniga ska utses enligt tydliga kriterier i en systematiskt dokumenterad process.

Riktlinjer

1. Vetenskapsrådets sakkunnigbedömning ska ske med hjälp av beredningsgrupper med bred och djup vetenskaplig expertis av relevans för den bidragsform som ska bedömas.
2. Beredningsgruppsmöten ska utgöra ett centralt moment i bedömningen.
3. Vetenskaplig bedömning och prioritering av ansökningar bör skiljas från beslut om bidrag.
4. Det behövs sakkunskap för att rekrytera beredningsgruppsledamöter och externa sakkunniga.
5. För varje utlysning ska det finnas dokumenterade instruktioner för:
 - vem som rekryterar,
 - vilka meriter som ska vara representerade i beredningsgruppen,
 - eventuella krav på beredningsgruppens sammansättning, såsom ämneskompetens, ramar för antal ledamöter och successivt utbyte av desamma mellan utlysningar för samma bidragsform,
 - andel internationella ledamöter i beredningsgruppen.
6. Den maximala mandattiden för en ledamot ska vara sex år i samma beredningsgrupp. Därefter ska en karenstid om minst tre år tillämpas.
7. Den maximala tiden att vara ordförande ska vara tre år, som en del av den totala mandattiden om sex år i en beredningsgrupp. Därefter ska en karenstid om minst tre år tillämpas.
8. Beredningsgrupper ska följa Vetenskapsrådets jämställdhetsstrategi och vara numerärt jämställda (dvs minst 40% av vardera kön).
9. Bemanningen av beredningsgrupper ska följa Vetenskapsrådets jävspolicy.

2. Saklighet och likabehandling

Alla bedömningar ska ske på ett likvärdigt sätt och baseras på den planerade och utförda forskningens kvalitet och på sökandes meriter, oavsett sökandes ursprung eller identitet. För att undvika jäv, partiskhet och intressekonflikter ska bedömningar baseras på tydliga kvalitetskriterier och formaliserade tillvägagångssätt.

¹ Eller konstnärlig kompetens i de fall då det är relevant

Riktlinjer

1. Inför varje utlysning ska instruktioner utformas för vilka betygskriterier som ska tillämpas och prioriteras. Tillämpning och prioritering mellan betygskriterier ska avspeglas i instruktioner för ansökningarnas utformning.
2. Instruktionerna för projektplan, CV och publikationslista ska utformas för att optimera underlaget för bedömning inom respektive forskningsområde och bidragsform.
3. Bibliometriska data ska användas med försiktighet i bedömningen, och endast som del av en sammantagen meritbedömning som görs av sakkunniga med expertis inom det aktuella området. De bibliometriska data som hämtas in i samband med ansökan ska vara relevanta för det forskningsområde och den bidragsform utlysningen gäller.
4. Underlaget för bedömning ska vara ansökan som bedöms med de sakkunnigas vetenskapliga kompetens och omdöme. Ovidkommande information för bedömningen ska inte användas.
5. Bedömningskriterierna ska preciseras genom vägledande frågor, så att det klart framgår vad som ska bedömas. De bedömningskriterier som generaldirektören har beslutat om ska alltid användas, och tilläggs-kriterier respektive vägledande frågor ska vara anpassade till respektive forskningsområde och bidragsform.
6. All bedömning ska följa Vetenskapsrådets jävspolicy.

3. Etiska överväganden

Bedömningen förutsätter ett etiskt förhållningssätt och hög integritet. De sakkunniga ska inte göra någon preliminär etikprövning men hänsyn bör tas till hur den sökande diskuterar och problematiserar sin forskning med hänsyn tagen till god forskningssed. Om en ansökan innefattar forskning som på ett uppenbart sätt bryter mot etiska regler och/eller uppenbart strider mot svensk eller internationell rätt bör detta reflekteras i bedömningen av forskningens kvalitet och/eller genomförbarhet.

Riktlinjer

1. Det ska finnas tydliga instruktioner för hur sökande ska redogöra för och sakkunniga ska bedöma redogörelsen för vilka etiska överväganden som är relevanta för det aktuella forskningsprojektet samt om forskningsprojektet kan medföra potentiella risker för människa och natur.
2. I bedömningen ska uppmärksammas kraven på etikprövning av forskning som rör människa eller djur.
3. Instruktioner ska utarbetas i samband med utlysningen för hur avvikelser från etiska riktlinjer och god forskningssed samt oredlighet hanteras i sakkunnigbedömningen och hur sådana avvikelser ska påverka bedömningen.

4. Öppenhet och transparens

Bedömningen ska utgå från och motiveras av det underlag som efterfrågats av Vetenskapsrådet vilket i det typiska fallet är en ansökan om forskningsmedel. Bedömning av underlaget ska göras utifrån på förhand bestämda och offentligt kända regler och riktlinjer.

Riktlinjer

1. Alla steg i beredningsprocessen ska vara kända för såväl sökande, sakkunniga som andra forskare.
2. Information om beredningsgruppens ledamöter bör finnas offentligt tillgänglig innan den aktuella utlysningen öppnar.
3. De sakkunniga ska utgå från den aktuella ansökan och inte ha tillgång till tidigare bedömningar och bör endast i undantagsfall hänvisa till tidigare ansökningar. Vid de fall beredningsprocessen kräver tillgång till tidigare ansökningar ska detta framgå av instruktionen för den aktuella utlysningen.
4. För varje utlysning ska det finnas instruktioner för hur yttranden skrivs och vad de bör omfatta.

5. Ändamålsenlighet

Bedömningsprocessen ska vara anpassad till utlysningen och forskningsområdet och stå i proportion till utlysningens storlek och komplexitet utan att rättssäkerheten eftersätts.

Riktlinjer

1. Minst tre ledamöter ska läsa varje ansökan inför beredningsgruppens gemensamma prioritering.
2. Vid beslut om beredningsgruppens sammansättning ska det motiveras hur gruppen är anpassad till uppgiftens karaktär och antal ansökningar gruppen har att bedöma.
3. För varje utlysning där så är aktuellt ska instruktioner finnas för hur sällning av ansökningar görs.
4. Det ska finnas instruktioner för hur samråd eller externa sakkunniga ska användas i bedömningen.

6. Effektivitet

Den totala resursåtgången för ansökan och bedömning, både gällande tidsåtgång och kostnad, minimeras för alla inblandade, dvs sökande, sakkunniga och Vetenskapsrådets personal, med hänsyn tagen till att kvalitet, saklighet, transparens och ändamålsenlighet upprätthålls.

Riktlinjer

1. Vid varje beslut om utlysning respektive beredning ska övervägas vad som kan göras i syfte att minimera tidsåtgång och resurser (för sökande, beredningsgruppsledamöter, externa sakkunniga och Vetenskapsrådets personal) under processen från utlysning till beslut.
2. Utlysnings-, ansöknings-, och beredningsprocessen ska vara förutsägbar och förändringar i processen bör genomföras med ett långsiktigt perspektiv.

7. Integritet

Samtliga medverkande i bedömningsprocessen ska respektera processens integritet och inte för utomstående delge vad som diskuterats vid möten, heller inte andra sakkunnigas ståndpunkt i den pågående beredningen av ansökningar. Den slutliga bedömningen ska alltid dokumenteras och offentliggöras vid beslut.

Riktlinjer

1. Bedömningsarbetet ska genomföras med hög integritet. Sakkunniga ska inte ha kontakt med enskilda sökande kring ansökan eller bedömningen, varken under eller efter beredningsprocessen.
2. All kommunikation mellan enskilda sökande och Vetenskapsrådet med avseende på bedömningsprocessen, inklusive på vilka grunder som beslut tas, ska ske via ansvarig personal på Vetenskapsrådet.
3. Det ska finnas instruktioner för hur sakkunniga ska förhålla sig vid problem att bedöma delar av sakinnehållet i en ansökan.

8. Sakkunnigbedömningen förbereds och följs upp på ett strukturerat sätt

Bedömningsprocesser och sakkunniga ska förberedas och följas upp enligt tydliga kriterier. Samtliga sakkunniga ges tillgång till samma typ av bakgrundsmaterial för bedömningen.

Riktlinjer

1. Beredningsgruppsledamöter och -ordförande, samt övriga sakkunniga ska i ett tidigt skede av beredningsprocessen få utbildning rörande:
 - hur bedömningen ska genomföras och vad som ska bedömas,
 - tillämpning av jävsregler och Vetenskapsrådets jävspolicy,
 - tillämpning av Vetenskapsrådets jämställdhetsstrategi i beredningen av ansökningar,
 - hur fördomar kan påverka ställningstaganden,
 - god forskningssed och etiska överväganden,
 - hur yttrande ska formuleras,
 - regler för kommunikation mellan sakkunniga respektive mellan sakkunniga och sökande,
 - ordföranden ska även utbildas om beredningens alla moment inklusive rekryteringsförfarande samt beredningsmötets utformning och gruppdynamik.
2. Det ska finnas uppdragsbeskrivningar för ordförande, ledamot och observatör (om en sådan medverkar).
3. Sakkunnigbedömningen ska alltid följas upp på ett systematiskt sätt för en kontinuerlig förbättring av beredningsprocesserna.
4. I uppföljningen av en utlysning ska ingå en översikt över antal som tillfrågats att ingå i beredningsgrupp och i förekommande fall externa sakkunniga samt en sammanfattande beskrivning av uppgivna skäl till varför ledamöter och externa sakkunniga avböjt.
5. Det ska finnas instruktioner avseende hantering av återkoppling och klagomål från sökande.

